

Turizm Paydaşlarının Turizmin Etkilerine Bakış Açısı: Kapadokya Örneği

 MERAL BÜYÜKKURU^a

Geliş Tarihi: 13.03.2020 | Kabul Tarihi: 29.04.2020

Öz: Turizm, tüm paydaşların iş birliği içerisinde hareket etmesiyle sadece kentsel bölgelerde değil kırsal alanlarda da istihdamı, ekonomik büyümeyi, sosyal ve kültürel bütünleşmeyi sağlayacak potansiyele sahiptir. Turizm aynı zamanda, yerel, kültürel ve tarihi değerlere, doğal çevreye, ekolojiye yönelik farkındalığın artırılması açısından da önem arz etmektedir. Konunun önemi dahilinde bu çalışmada Kapadokya Bölgesi paydaşlarının turizmin etkileri konusundaki düşünceleri ve farkındalıklarının ortaya konması amaçlanmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve 15 paydaş temsilcisi ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen 15 görüşme içerik analizine tabi tutulmuş ve analiz sonucunda Sosyo-Kültürel Etki, Ekonomik Etki, Çevresel Etki, Yönetim ve Yerel Halk olmak üzere beş ana tema belirlenmiştir. Görüşmeler bölgede ekonomik kaygıların, sosyal ve çevresel kaygılardan daha fazla olduğunu ortaya çıkarmıştır. Aynı zamanda destinasyonda yönetim örgütünün ilişkilerinin yetersiz olduğu ve yerel halkın turizm konusunda bilinçsiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Paydaş, turizmin etkileri, nitel araştırma, turizm, Kapadokya.

^a NHBVÜ, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü
mbuyukkuru@nevsehir.edu.tr

Perspective of Tourism Stakeholders on Tourism Impacts: The Case of Cappadocia

Abstract: Tourism has the potential to ensure employment, economic growth, social and cultural integration with all stakeholders acting cooperatively not only in urban areas but also in rural areas. Tourism is also important for raising awareness of local, cultural and historical values, natural environment and ecology. Based on the importance of the subject, this study aims to reveal the opinions and awareness of the stakeholders of the Cappadocia Region on the tourism impacts. A qualitative research method was used in the study and interviews were conducted with 15 stakeholders. A total of 15 interviews were conducted and subjected to content analysis and as a result of the analysis, five main themes have been identified: Socio-Cultural Impact, Economic Impact, Environmental Impact, Management and Local People. Interviews have revealed that economic concerns in the region are more than those social and environmental. At the same time, it has been concluded that the management organization's relations in the destination are insufficient and the local people are unconscious about tourism.

Keywords: Stakeholder, tourism impacts, qualitative research, tourism, Cappadocia.

Giriř

Turizmin etkileri konusundaki araştırmalar çoğunlukla gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde turizmin ekonomik, çevresel, sosyal ve kültürel etkilerine odaklanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde bu genel tema ile ilgilenen çalışmaların listesi oldukça uzundur. Bu araştırmalar mevcut ve gelecekteki turizm programlarının ve projelerinin başarılı bir şekilde geliştirilmesi, pazarlanması ve işletilmesi için önemli planlama ve politika değerlendirmeleri olarak görülmektedir (Ap, 1992).

Destinasyon paydaşları, turizm arzı ve talebi, turizm planlaması, turizmin etkileri yönetimi, insan kaynakları ve araştırmaları gibi konuları da kapsayarak turizmin gelişimini birçok yönden etkilemektedir (Waligo vd., 2013). Turizm planlamacıları, turizmdeki başarılı ve başarısız faaliyetleri ve bu faaliyetlerde yer alan paydaşları analiz ederek, planlama sürecine katılımları ve paydaşlar arasındaki ilişkiler tespit edilmektedir. Nitekim bir destinasyonda alt ve üst yapı, tanıtım ve pazarlama, destinasyon imajı, yatırım ve projeler konusundaki eksiklikler paydaşlar arasındaki ilişkilerin yetersizliğinden ortaya çıkabilmektedir (İnanır, 2019).

Nitel yaklaşımın uygulandığı bu çalışmada araştırma alanı Nevşehir'dir. 1980'li yıllardan itibaren bölgede gelişmeye başlayan turizmin bazı değişiklikler yarattığı ve turizm faaliyetlerinin başlıca geçim kaynağı olduğu bu bölgede turizmin olumlu ve olumsuz etkilerinin farklı şekillerde ortaya çıktığı düşünölmektedir. Turizmin etkilerinin toplum, turist ve turistik kaynaklar üzerinde varlığını göstermesi turizmin sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Aynı zamanda destinasyon yönetim örgütleri ve turizm paydaşları tarafından bu etkilerin biliniyor olması gelecekteki turizm planlama ve politikaları oluşturma sürecine katkı sağlayacaktır. Bu çalışmada, turizmin bölgeye etkilerini değerlendirecek paydaşlar ele alınmaktadır.

Kavramsal Çerçeve

Turizmde Yer Alan Paydaşlar

Goeldner ve Ritchie (2012), turistik bir destinasyonda bulunan paydaşları; destinasyon yerel halkı, yerel/bölgesel/ülkesel kamu yönetimi, çevresel gruplar, yerli ve yabancı turistler, günübirlikçi ziyaretçiler, sektör temsilcileri, destinasyon yönetim örgütleri, kültürel miras grupları, sosyal/sağlık/eğitim grupları şeklinde gruplandırmaktadır.

Turizmin yönünü etkileyebilen, söz sahibi olan paydaşlardan biri merkezi ve yerel yönetimlerdir. Bir bölgede turizmin başarısının sağlanması için, toplumdaki tüm paydaşların planlama ve karar verme sürecine katılımlarının sağlanması gerekmektedir. Turizm ile hem merkezi hem yerel yönetimler arasında çift yönlü etkileşim bulunmaktadır. Merkezi ve yerel yönetimlerin uyguladığı plan, politika ve hizmetler turizmi etkilerken; turizm faaliyetleri de bölgeye ekonomik ve sosyal fayda sağlayarak yönetime katkı sunmaktadır. (Negiz ve Akman, 2011).

Ekonomik-sosyal gelişmeyi hızlandıracak sağlıklı bir yerel kalkınma sisteminin temeli, kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) iş birliği ve koordinasyonuna bağlıdır (Karakoyun, 2011). Turizmin endüstri olma özelliği, ülke ve bölge kalkınmasındaki rolü dolayısı ile Türkiye’de de turizm alanına yönelik STK’lar bulunmaktadır. STK’ların destinasyon tanıtımı, turizm işletmelerine yönelik sertifikalandırma/belgelendirme uygulamalarını yürütme, sürdürülebilir turizm faaliyetleri, hizmetin fiziksel unsurunda standart oluşturma, turizm çalışan haklarını koruma, turizm sistemine entegre birimler arasındaki iş birliğini sağlama gibi görevleri de bulunmaktadır (Harman, 2014).

Turizmin gelişme sürecinde katılımına ihtiyaç duyulan diğer paydaş grubu, özel sektör yöneticileri ve işletmecileridir. Bir destinasyonda fırsatları en iyi tanımlayabilen, destinasyonun potansiyelinin en çok farkına varan, turistik bir ürünün geliş-

mesine öncülük eden ve turizmde hem topluma hem de ziyaretçiye karşı sorumluluk üstlenen paydaş grubu özel sektördür. Özel sektörün, bölgede istihdam yaratma, kaynak yaratma ve sermaye yatırımı, yiyecek-içecek, el sanatları, ulaşım gibi ikincil sektörleri geliştirme, halk ve turistlerde turizmle ilgili farkındalık ve bilinç oluşturma, tüm paydaşları sorumlu turizm uygulamalarına teşvik etme, rehberlik, yönetim, ağırlama gibi alanlarda eğitim ve becerileri geliştirme, gerektiğinde yerel/ulusal/uluslararası yetkililere baskı ve lobicilik yapma, okullar, yardım kuruluşları, çevre grupları gibi kitlelere bağış yapma gibi yerine getirmesi beklenen görevleri bulunmaktadır (Simpson, 2008).

Üniversiteler ise, yerel anlamda ekonomik gelişime bağlı olarak, bölgenin sosyal yapısında da değişim yaratmaktadır (Demireli ve Taşkın, 2013). Üniversiteler bünyesinde hazırlanan kültür etkinliklerinin - konferanslar, paneller, açık oturumlar- yerel halkın da katılımına açılması, farklı şehirlerden ve kültürlerden gelen personel ve öğrencilerin yöre halkıyla etkileşimi, sosyokültürel gelişime katkı sağlarken; çevre düzenlemesi, yeni kültürel, sportif ve eğlence mekânlarının açılması da üniversitelerin yerel çevrede oluşturdukları mekânsal gelişmelerdir (Gürkaynak ve Kasımoğlu, 2004).

Turizm gelişiminde ve planlamasında etkili olan paydaşlardan biri de destinasyon yerel halkıdır. Yerel halkın turistlere davranış şekli, turist memnuniyetini, tekrar ziyaretini ve tavsiye etme olasılığını etkilemektedir. Bu durum turizmin geleceğini önemli derecede etkileyen bir olgudur. Literatürdeki çalışmalar, toplumların turist kabul edeceği belirli bir kapasitesi olduğunu vurgulamaktadır. Bu kapasiteyi aşan büyüme, olumsuz sosyal ve çevresel etkilerle ve turizm yatırım getirisinin azalmasıyla sonuçlanabilmektedir (Kim, 2002).

Turizmin Etkileri

Türkiye’de turizm öncelikli olarak ekonomik amaçlara ulaşmada araç olarak görülmüş ve geliştirilmesi için fazladan çabalarla desteklenmiştir. Gelinen noktada turizm faaliyetleri-

nin sadece ekonomik faydası değil kültüre, doğal çevreye, halka olası etkileri de önem kazanmış, bununla ilgili konular mevzuat kaynaklarında yer almıştır. Williams (1979), turizmin etkilerini ekonomik, sosyal ve çevresel/fiziksel etkiler olmak üzere üç grupta sınıflandırmaktadır. Bu etkilerin olumlu olduğu kadar olumsuz yönlerinin de olduğu vurgulanmaktadır (Pizam, 1978). Turizm gelişiminin etkilerine yönelik yapılan çalışmalarda (ör. Akdu ve Öktem, 2019; Erkılıç, 2019; Göktaş Kulualp ve Sarı, 2019; Koç, 2019; Avcı, 2018; Köleoğlu, 2018; Güneş ve Alagöz, 2018; Yıldırım ve Öztürk Deniz, 2018) başlıca etkiler ve değişkenler tanımlanmıştır.

Ekonomik etkiler: Turizm; döviz getirisinin olması, yabancı sermaye yatırımlarını teşvik etmesi, milli gelire katkısı, dış borçları kapatma payı gibi fayda sağlayıcı özelliklerinden dolayı çoğunlukla gelişmekte olan ülkelerin kalkınma politikaları arasında yer almaktadır. Turizmin dış ödemeler dengesi, gelir yaratması, kamu gelir ve harcamaları, mal ve hizmet fiyatları üzerinde parasal etkileri (Yılmaz, 2017) bulunurken, istihdam üzerinde, ekonominin diğer sektörleri üzerinde, altyapı ve yapı üzerinde ve dengeli kalkınmaya reel etkisi vardır (Doğan, 2004; Zengin, 2010; İçöz ve Kozak, 2002; Samırkaş ve Bahar, 2013; Bahar ve Kozak, 2008).

Sosyo-kültürel etkiler: Turizmin etkileri incelendiğinde inançlar, değerler, toplumsal ilişkiler birbirinin tamamlayıcısı olduğundan, sosyal ve kültürel kavramların bir arada değerlendirildiği görülmektedir. Turizmin sosyo-kültürel etkilerine değinen ilk çalışmalardan biri Pizam (1978)'in çalışmasıdır. Pizam ve Milman (1986), turizmin sosyo-kültürel etkilerini nüfus yapısı üzerinde, mesleklerin çeşitlenmesi ve değişmesi üzerinde, değerler üzerinde, geleneksel yaşam üzerinde, tüketim alışkanlıkları üzerinde ve turistlere faydaları üzerinde olmak üzere altı kategoriye ayırmaktadır. Turizmin sosyo-kültürel etkileri, uzun vadede sosyal değerler, inançlar ve kültürel unsurlarda kademeli değişmelere yol açmaktadır. Hangi sosyo-kültürel unsurların ne derecede etkileneceği, turist sayısı, tu-

rizmin bölgedeki gelişim düzeyi gibi faktörlere bağlıdır (Brunt ve Courtney, 1999).

Çevresel etkiler: Destinasyonlarda turizm için geliştirilen altyapı ve üstyapı çevreyi de etkiler. Daha fazla sayıda turistin gelmesini sağlayarak çevre kaynaklarının kullanılmasında zarar ortaya çıkarabilmektedir. Bunlar artan trafik, kalabalık alanlar ya da doğal alan ve yaban hayatına olumsuz etkiler olabilmektedir (Cook, Hsu ve Taylor, 2017). Turizmin olumsuz çevresel etkileri arasında, doğal kaynakların aşırı ve dengesiz kullanımı, çöp atma, hava ve su kirliliği, orman tahribatı, çok fazla beton binaların doğal çevreyi bozması vb. sayılabilmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Literatür incelendiğinde turizm sektörünün ekonomik başta olmak üzere sosyal, kültürel getirilerinin olduğu gibi bazı maliyetlerinin bulunduğu da görülmektedir. Genel olarak fayda-maliyet analizi sonucunda turizm ya desteklenmekte ya da desteklenmemektedir. Dolayısı ile turizmin sürdürülebilirliği konusu gündeme gelmektedir. Nevşehir’de yaklaşık 50 yıldır turizmin faydaları ve maliyetleri ile karşılaşmaktadır. Bu süreçte toplumun ekonomik yapısında değişiklik olduğu gibi, sosyal, kültürel ve çevresel yapılarında da değişimler yaşandığı düşünülmektedir. Nevşehir’de turizmin etkisini ortaya koyan çalışmalar yaklaşık 15 yıldır yapılmaktadır. Genel olarak turizm etkileri yerel halkın görüşleri alınarak değerlendirilmiştir. Bu çalışmada etkiler diğer paydaş gruplarının görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Bu çalışma Nevşehir’de turizm yönetimi, planlaması, uygulanması ve kontrol edilmesine katkı sunmaktadır. Aynı zamanda söz konusu etkilere yönelik, turizmde etkili olan paydaş görüşlerinin değerlendirilmesinin de hem gelecekte yapılacak olan çalışmalarda hem de turizm planlamasında etkili olacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Turizmdeki diğer paydaşlar ile turizmin etkilerini belirlemeye

yönelik mülakat gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada öncelikle analiz birimi saptanmış, çalışılacak durum tanımlanmış ve araştırmaya katılacak bireyler seçilmiştir. Görüşme yapılacak kişiler ile telefon ve elektronik posta yoluyla iletişime geçilmiştir. Katılımcılara öncelikle çalışmanın kapsamından, öneminden ve kendilerinin çalışmaya bulunabilecekleri katkılardan bahsedilmiştir. Daha sonra katılımcılar ile görüşme tarihleri ve saatleri belirlenmiştir. Görüşmeler katılımcıların uygun oldukları tarih ve saatte yine onların uygun olduğu mekânlarda gerçekleşmiştir. Nitel yöntemle toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarılarak 29 sayfalık ham veri elde edilmiştir. Elde edilen ham veriler içerik analizine tabi tutularak çözümlenmiştir. İçerik analiziyle toplanan ham veriler kavramsallaştırılarak kodlar oluşturulmuştur. Kodların benzerlik ve farklılıklarına göre ise birbiriyle ilişkili bulunan kodlar birleştirilerek tematik kodlama yapılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırmada katılımcılarla yarı yapılandırılmış mülakat gerçekleştirilmiştir. Mülakat sırasında 9 temel soru yöneltilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş, toplanan veriler araştırma amaçları ile ilişkilendirilmiş, veri analizleri gerçekleştirilmiş ve elde edilen bulgular yorumlanarak rapor haline getirilmiştir.

Turizmin etkilerini değerlendirmeleri için destinasyon paydaşlarını oluşturan ve turizmle doğrudan ilgili olan tüzel ve gerçek kişiler ile mülakat yapılmıştır. Aşağıda isimleri listelenmiş kurumların en üst düzey yetkilileri veya yetkilendirdikleri kişiler ile yarı yapılandırılmış mülakat gerçekleştirilmiştir. Nevşehir’de turizme yön verilmesinde aktif rol oynayabilecek kurumların araştırmaya dâhil edilmesine özen gösterilmiştir. Toplamda on dört paydaş grubundan birer yetkili ile görüşülmüş ve görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır.

Merkezi Yönetim: Nevşehir İl Kültür Turizm Müdürlüğü,
Ahiler Kalkınma Ajansı,

Yerel Yönetim: Avanos Belediyesi, Göreme Belediyesi, Uçhisar Belediyesi, Ürgüp Belediyesi,

Sivil Toplum Kuruluşları: Nevşehir Rehberler Odası, Kapadokya Turistik Otelciler ve İşletmeciler Derneği (KAPTİD), Kapadokya Turizm Altyapı Hizmetleri Birliği (KAPHİB), Göreme Turizm Geliştirme Kooperatifi, Kapadokya Aşçılar Derneği, TÜRSAB Kapadokya Bölgesel Yürütme Kurulu

Diğer: Nevşehir Müze Müdürlüğü, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi.

Bulgular

Paydaşların Turizmin Etkilerine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın bu aşamasında nitel araştırma yöntemlerinden mülakat tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın deseni durum çalışmasıdır. Araştırmada öncelikle analiz birimi saptanmış, çalışılacak durum tanımlanmış ve araştırmaya katılacak bireyler seçilmiştir. Ardından veriler toplanmış, toplanan veriler araştırma problemleri ile ilişkilendirilmiş, veri analizleri gerçekleştirilmiş ve elde edilen bulgular yorumlanarak rapor haline getirilmiştir.

Araştırmaya katılan yetkililerin görüşlerinin saklı kalabilmesi için kurum ve yetkili isimleri aşağıda görüldüğü şekilde kodlanmıştır.

Tablo 1: Kurum ve Yetkili Kodları

Kurumlar	Yetkililer
A Kurumu	Katılımcı 1 (K1)
B Kurumu	Katılımcı 2 (K2)
C Kurumu	Katılımcı 3 (K3)
D Kurumu	Katılımcı 4 (K4)
E Kurumu	Katılımcı 5 (K5)
F Kurumu	Katılımcı 6 (K6)
G Kurumu	Katılımcı 7 (K7)
H Kurumu	Katılımcı 8 (K8)
I Kurumu	Katılımcı 9 (K9)

J Kurumu	Katılımcı 10 (K10)
K Kurumu	Katılımcı 11 (K11)
L Kurumu	Katılımcı 12 (K12)
M Kurumu	Katılımcı 13 (K13)
N Kurumu	Katılımcı 14 (K14)

Tablo 2’de yapılan görüşmeler sonucunda verilerden elde edilen görüşme kodları gösterilmektedir.

Tablo 2: Görüşme Kodları ve Frekanslar

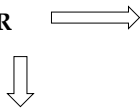
Görüşme Kodları	Frekans	(587) %	Toplam Yüzdesi
<i>Sosyo-Kültürel Etki</i>	178	100	30,32
Kültür değişimi	62	34,83	10,56
Etkileşim	19	10,67	3,23
Gelenek-görenek	14	7,86	2,38
Teknolojik etki	12	6,74	2,04
Yabancı dil	12	6,74	2,04
Aile hayatı	10	5,61	1,70
Ahlaki değer	8	4,49	1,36
Tarih	5	2,80	0,85
Uyuşturucu	5	2,80	0,85
Giyim tarzı	5	2,80	0,85
Yaşam tarzı	4	2,24	0,68
Saygı	4	2,24	0,68
Alkol tüketimi	4	2,24	0,68
Hoşgörü	3	1,68	0,51
Yabancılarla evlilik	3	1,68	0,51
Eğlence anlayışı	3	1,68	0,51
Yerel tören	3	1,68	0,51
Özenme/özentisi	2	1,12	0,34

Ekonomik Etki	156	100	26,57
Gelir kaynağı	32	20,51	5,45
Özel sektör	23	14,74	3,91
İstihdam	15	9,61	2,55
Diğer sektörler	13	8,33	2,21
Yatırım(cı)	13	8,33	2,21
Bağcılık	12	7,69	2,04
Tarım	10	6,41	1,70
Ürün fiyatı	9	5,76	1,53
Ticaret	7	4,48	1,19
Harcama	6	3,84	1,02
Gelir dağılımı	6	3,84	1,02
Hayvancılık	4	2,56	0,68
Göç	4	2,56	0,68
Rekabet	3	1,92	0,51
Çanakçılık	3	1,92	0,51
Halicilik	2	1,28	0,34
Çevresel Etki	114	100	19,42
Doğal oluşumlar	25	21,92	4,25
Tahribat	16	14,03	2,72
Kirlilik	15	13,15	2,55
Koruma	14	12,28	2,38
Balon turizmi	10	8,77	1,70
Fiziksel altyapı	9	7,89	1,53
Restorasyon	9	7,89	1,53
Alternatif turizm	8	7,01	1,36
ATV turu	8	7,01	1,36
Yönetim	100	100	17,03
Örgütlenme	17	17,00	2,89

Yerel yönetim	16	16,00	2,72
Tanıtım	11	11,00	1,87
Kanunlar	10	10,00	1,70
Stk	9	9,00	1,53
İletişim	8	8,00	1,36
Üniversite ile işbirliği	8	8,00	1,36
Alan yönetimi	6	6,00	1,02
Planlama	6	6,00	1,02
Sorumluluk	5	5,00	0,85
Proje	4	4,00	0,68
Yerel Halk	39	100	6,64
Eğitim	21	53,87	3,57
Turizm bilinci	12	30,76	2,04
Denetim	6	15,38	1,02

Tablo 3'te kodların benzerliklerine ve aralarındaki ilişkilere göre birleştirilerek oluşturulan temalar yer almaktadır. Buna göre elde edilen temalar sosyo-kültür, ekonomi, çevre, yönetim ve yerel halk olarak ön plana çıkmaktadır.

Tablo 3: Temaların Sorular Bazında Frekansı

TEMALAR SORULAR 	Sos- yo- Kül- türel Etki	Eko- no- mik Etki	Çev- resel Etki	Yöne- tim	Yerel Halk
Yerel halkın turizme bakışı nasıldır?	4	12			
Yerel halkın memnuniyet ve şikâyetleri hakkında bilginiz var mı?		6			
Turizmin bölge ekonomik yapısına olumlu ve		14		5	

olumsuz etkileri sizce nelerdir?					
Turizm yerel halkın harcama ve tüketim alışkanlıklarını nasıl etkilemektedir?	10	8	2		
Turizmin, toplumun sosyal ve kültürel yapısına olumlu ve olumsuz etkileri sizce nelerdir?	14	10		8	
Turizm bölgede yaşayan halkın davranışlarını olumlu ve olumsuz yönde nasıl etkilemektedir?	11	2			5
Turizmin çevresel etkilerini nasıl değerlendirirsiniz?		10	14	6	11
Sizce Nevşehir'de turizm örgütlenme yapısı yeterli midir?			2	14	
Yerel halkın turizm konusunda bilinçlenmesi için neler yapılabilir?			10	6	14

Tabloda her bir soruda hangi temaya ne kadar değinildiği görülmektedir. En çok dikkat çeken durum, ekonomi temasının 9 sorudan 7'sinde değerlendirilmesidir.

Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri

Görüşme kodları ve frekansları doğrultusunda en fazla değinilen konunun turizmin sosyo-kültürel etkileri olduğu söylenebilir. Bu tema altında en fazla kültür değişimi, etkileşim, gelenek-görenek, teknoloji, yabancı dil, aile hayatı, ahlaki değer unsurları ön plana çıkmıştır. Yapılan görüşmelerde paydaşların çoğu, turizmin sosyo-kültürel açıdan olumlu değişimler sağla-

dığı gibi, olumsuz etkilerinin de olduğunu ifade etmiştir.

Görüşmelerde, turizmin insanların birbirlerine olan saygı ve sevgi, ahlak ve ticari ahlak değerlerinde azalma yarattığı ortaya çıkmıştır. Bunların dışında bölgede uyuşturucu, alkol tüketimi de yaygınlaşmıştır. Fakat turizm gelişiminin kısmen sonuçları arasında gösterilen bu tür olumsuz unsurların sadece turizmden kaynaklı olmadığı da yaygın bir görüş olarak tespit edilmiştir. Katılımcılar bölgede yaşanan olumsuz davranışlar, değerlerin azalması, gelenek-göreneklerin yok olması ya da değişmesi gibi etkilerin daha çok teknoloji, ülkenin ekonomik kalkınması, bölgenin gelişmişliği, ülkede yaşam standartlarının gelişmesi gibi faktörlere bağlı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, turizmin bölgede adım adım değil, birden gelişmesi ile insanlar alışmadan kendilerini turizmin içinde bulmuşlardır. Dolayısıyla halkın bir kısmı özentiden dolayı, bir kısmı eğitim ve bilgi eksikliğinden dolayı bu tür etkilerin oluşmasına zemin hazırlamıştır. K3 kişisi turizmin olumsuz sosyo-kültürel etkilerinin kaynağını şöyle açıklamaktadır:

Ortaya çıkan olumsuz sosyo-kültürel değişimi sadece turizmle bağdaştırmak doğru olmaz. Bu, turistlerle yerli halkın ne kadar çok etkileşime girdiği, turist-nüfus yoğunluğu, gerçekleşen turizm türü, kentleşme ve medya etkisine bağlı olarak değişmektedir.

Bölgede turizmin başladığı yıllarda hem yerel halkın birbirleri ile hem de turistlerle ilişkilerinin daha samimi olduğu yönünde görüş hâkimdir. Turizmin gelişmesi ile birlikte bu olguda da değişimler olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle ekonomik koşullar insan ilişkilerini zedelemektedir. Rekabeti de artıran turizmin insanların birbirlerini aldatmasına, dedikoduya neden olduğu ifade edilmiştir. K4 kişisi bu konuda şunları ifade etmektedir:

Eskiden daha samimi ilişkiler vardı. Özellikle turizmde çalışanlar, garson ya da işletmeci, turistin kim olduğu, nereden geldiği ile ilgili bilgi edinip, ondan birebir yabancı dil öğrenmeye çalışılırdı. Turist de bu ilgiden hoşlanırdı. Ama artık misafire, halıdan ne kadar, çanaktan ne kadar kazanırım, balon satabilir miyim diye

düşünerek bakılıyor. Diğer yandan turizm sektöründe bulunan iki yakın arkadaş rakip oluyor ve 20 yıllık arkadaşlıklar bozulabiliyor.

Turistler ile yerel halk arasında kültürel etkileşim yaşanmaktadır. Teknolojinin de etkisi ile halk da turistlerin ülkesine kolaylıkla gidebilmekte, onların kültürü ile ilgili bilgi sahibi olabilmektedir. Bu etkileşimin bir göstergesi olarak yabancı dil öğreniminde artış yaşanmaktadır. Hatta bölge halkı artık bir yabancı dil dışında birkaç yabancı dil öğrenmektedir. K2 kişisi kültürel etkileşimin yaşandığını şu şekilde açıklamaktadır:

Turizm, toplumu kendi coğrafyasından alarak, uluslararası bir zincirin halkası haline getiriyor. Halkı gelenekçi yapıdan uzaklaştırarak dünyadaki entegrasyonun parçası haline getiriyor. Dolayısıyla ile artık bölgede daha çok insanımız yabancı ülke insanları ile ortak bir yaşam, ortak bir kültür, ortak dünya görüşü edinmek, sosyal ve kültürel açıdan geri kalmamak adına bazen biz onların kültürünü bazen de onlar bizim kültürümüzü öğrenme yoluna gidiliyor ve ona uygun bir hayat tarzı yönelmeye başlanıyor.

Turizmin gelişimi, turizmin ilk yılları ile kıyaslandığında yerel halkın hoşgörü seviyesinin arttığı söylenebilir. Önceden onların giyim tarzını, dini inancını ve yaşantısını, hayata bakış açısını yadırgayan halk artık hoşgörü ile yaklaşmaktadır. Farklı ülkelerden, farklı insanları, farklı giyim tarzlarını, yemek tarzlarını gördükçe halkın hoşgörü seviyesinin arttığı görüşü hâkimdir. Kısaca, yerel halkın turizmi benimsediği ve kendi kültürüne karşı artık daha az korumacı oldukları ifade edilmektedir. K6 kişisi konu ile ilgili şunları ifade etmektedir:

Bir turizm bölgesi olarak, buradaki yerel halk artık turistin yaşantısına ve kültürüne alışmış durumda. Yani halkımızda turizm bilinci oluşmuş. Önceden bağdan turist geçtiği zaman, buradan gâvur geçti artık bu üzüm yenmez diyen halk, şimdi o üzümü turiste sunuyor. Önceden açık giyimli turistler yadırganıyorken, şimdi hiç kimse dönüp bakmıyor.

Nevşehir'de özellikle turizmin yoğun olduğu bölgelerde

mahalle kültürünün değiştiği, yok olduğu ile ilgili görüşler yer almaktadır. Hatta bazı bölgelerde mahalledeki birçok evin birer mağara otel ya da restorana dönüştüğü düşüncesi hâkimdir. Dolayısı ile turistlerin insanların yaşam tarzını, sosyal hayatını, mutfak kültürünü görme imkânının bulunmadığını belirtmişlerdir. Buna karşıt görüş olarak ise bazı katılımcılar, turistlerin kültürümüzü öğrenme gibi kaygısının bulunmadığını, belirli yerleri ziyaret ederek ve balon turizmi faaliyetlerine katılarak ayrıldığını, dolayısıyla çoğunlukla paket turu tercih ettiğini, zaten münferit gezme imkânının bulunmadığını ifade etmişlerdir. K9 kişisi konu ile ilgili şunları belirtmektedir:

Turistler araştıran insanlardır ve belirli bir kültür bilgisine sahiptir. Buraya geldiklerinde Anadolu'yu görmek istiyorlar, sadece doğal oluşumları görmek istemiyorlar. Onlar geçmişle geleceği bağdaştırmak istiyorlar. Günümüz turistleri artık kitle turizminden uzaklaşıyor, gittikleri kültürlerle özdeşleşmeye çalışıyorlar. Yeraltı şehirlerini gezdiklerinde, bu insanların şimdi nasıl yaşadıklarını, nasıl konuştuklarını, gördükleri tandırları hala kullanıp kullanmadıklarını, evde nasıl yemekler yaptıklarını, eskiye dönük hala neleri kullandıklarını merak ediyorlar. Buraya geldiklerinde bunları gösteremezsek kendilerini ne ile özdeşleştirecekler? Buna yönelik değerlerin geliştirilmesi gerekiyor.

Turizmin Ekonomik Etkileri

Bölgede yerel halkın tamamına yakını ekonomik olarak dolaylı ya da doğrudan turizmden etkilenmektedir. Bunun nedeni ise bölgede sanayi ve diğer iş kollarının zayıf olmasıdır. Dolayısıyla yerel halk, turizmde yoğun olarak istihdam edilmektedir. Turizmin bölgede yeni iş fırsatları yaratmasının dışında, ev hanımları da turizmden gelir açısından faydalanmaktadır. Yöresel yiyecek, el emeği ürünlerini turistlere pazarlayarak gelir elde etmektedir. Diğer yandan, bölgede turizmden elde edilen gelirin adil dağılmadığını ifade eden görüşler bulunmaktadır. K3 kişisi bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

Burada temel sektör turizmdir. İstihdam ve gelir kaynağı durumundadır. Bu sektörde birçok kişi, ev kadınları olsun, küçük giri-

şimciler olsun sektörden pay alma çabası içinde ve girişimciliklerini ortaya koyabilmektedirler. Ev kadınları elde bir şeyler öreerek, ev yapımı, el yapımı birtakım işlerini turistlere satabiliyorlar ve ek gelir kazanma imkânı olabiliyor ama bu gelir tabii ki büyük işletmelerin kazandıkları kadar olmuyor. Bölgedeki büyük mağazalar turiste sattıkları ürünlerden gelir elde ediyorlar. Dolayısıyla bu gelirin tabana çok fazla yayılmadığını düşünüyorum.

Turizm bölgede inşaat, tarım, ulaşım, mobilya gibi birçok sektörü ve esnafı etkilemektedir. Bu sektörler ürettiği ürünleri tedarikçi olarak turistik işletmelere sunmaktadır. Ayrıca, bölgede ekonomik sirkülasyonun etkili olduğu görüşü hâkimdir. Turizmden yüksek gelir elde kişilerin ikinci bir turistik tesis açması, var olan tesisi yenilemesi ya da genişletmesi gibi tekrar bölgeye kazanç sağlayan yeni bir yatırımda bulunduğu belirtilmektedir. Doğal olarak bu yatırımlardan en fazla faydalanan sektörün inşaat sektörü olduğu düşünülmektedir. K8 kişisi turizmin diğer sektörlerle olan etkisi ile ilgili olarak şunları ifade etmektedir:

Eski, harabe dediğimiz evler turizmin yaygınlaşması ile restore ediliyor. Bunların tamamı inşaat sektörüne giriyor. Böylece emlak sektörü de etkilenmektedir. 50 t'l'ye kiraya veremediğimiz dükkânları en az 3.500 t'l'ye kiraya vermeye başladık. Burada arsanın metrekaresi bir zamanlar 3 t l idi. Turizm canlanınca 300 t'l'ye çıktı. Arsalarda ise köylünün ve herkes yüksek kazançlar elde etti bu durumdan. Turizmci bu arsalarda yatırım yaptıkça, istihdam alanı artıyor, köydeki bayanlar bile bu turistik tesislerde çalışıyor.

Diğer bir sektör olan gıda sektörünün de turizmden en fazla pay aldığı düşünülen ikinci sektör olduğu ortaya çıkmaktadır. Bölgede en çok üretilen üzüm, patates ve kabak çekirdeği satışlarının turizmden dolayı yüksek olduğu görüşü hâkimdir. Buna zıt görüş olarak ise, tarımın turizmden dolayı eskisi kadar yaygın yapılmadığı belirtilmektedir. Bazı diğer görüşler ise, tarımın eskisi kadar yapılmadığı fakat bunun turizmden kaynaklı olmadığı yönündedir. Bunun nedeni, gençlerin artık çiftçi-

lik, hayvancılık yapmak istememesi, teknolojinin gelişmesiyle yeni neslin daha modern işlerde çalışmak istemesidir. Bağcılık ile ilgili olarak K2 kişisi şu ifadelere yer vermektedir:

Bağcılık yıllar öncesi her evin önünde, bahçesinde yapılan bir geçim kaynağıydı. Ama şimdilerde, her evin sahip olduğu bağ, bahçe pek kalmadı. Mevcut olanlar da evde şarap yapımını teşvik eden bir bağcılık sektörü düzeyindedir. Bu da giderek yaygınlaşıyor. Büyük bir pazar payı olmasa da ticari bir refleks gösterebilecek hacme sahiptir.

Bölgede mal ve hizmet fiyatları, özellikle turistik tesislerin yoğun olduğu bölgelerde yüksektir. Katılımcılar belirli ürünlerin fiyatının turizmden dolayı arttığını, fakat bunun yerel halkı çok fazla etkilemediğini belirtmiştir. Çünkü bu ürünlerin fiyatlarının turistlerin geldikleri ülke fiyatlarına ve gelir durumlarına göre ayarlandığını, yerel halkın bu ürünleri zaten turistik tesislerden satın almadığını ifade etmiştir.

Turizmin Fiziksel Çevreye Etkileri

Nevşehir’de turistik bölgelerde turizm işletmecilerinin ve yerel halkın çevre konusunda bilinçsiz olması, görüşmeler sonucu ortaya çıkan bulgulardan biridir. Turizmde iyi hizmet vermek adına doğayı bozan faaliyetlerin yapıldığı, rant odaklı olmasından dolayı da bu faaliyetlerin görmezden geldiği belirtilmektedir. Turizmin ekonomik yönünün öncelikli olması, paranın daha egemen ve yönlendiren bir araç olması gibi etkenlerin, özellikle turizm sektörüne yakın olan insanların çevresel birçok şeyi feda etmelerine neden olduğu görülmektedir.

Balon turizminin çevreye özellikle tarım arazilerine olumsuz etkisi bulunmaktadır. Balonlar, onları takip eden cipler ve ATV araçları, bu alanlarda ve bölgedeki doğal oluşumlarda tahribata neden olmaktadır. Ayrıca kilise ve yeraltı şehirlerinin yeterince korunmadığı, vandalizme maruz kaldığı ve yerel yönetimlerin herhangi bir önlem almadığı konusunda görüşler yer almaktadır. K3 kişisi çevresel tahribata yönelik çözüm önerisi sunmaktadır:

Doğal kaynakların korunabilmesi için öncelikle ziyaretçi sayısının bazı alanlarda kısıtlanması gerekiyor. Çünkü buralarda fazla ziyaretçi sayısından dolayı aşırı yıpranma yaşanıyor. Az sayıdaki ziyaretçiden de daha fazla gelir elde edilmeli diye düşünüyorum. Müze fiyatları artırılmalı, Paşabağı gibi herkese açık olan yerler ücretli olmalı ki herkes giremesin. Aynı zamanda belirli bir bölgeden itibaren araç trafiği kapatılmalıdır. En azından Zelve, Paşabağı ve Göreme Açık Hava Müzesini içerisine alacak şekilde, o bölgenin araç trafiğine kapanması gerekli diye düşünüyorum. Bu sayede buralar yaya olarak gezilecek ve bölgede kalış süresi artıracaktır. ATV turları için de bir güzergâh belirlenmelidir.

Vadilerde ve diğer turistik alanlarda turizmden dolayı çöp sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu sorun hem halk hem de turistlerden kaynaklanmaktadır. Turistlerin çöp kutusu kullanma alışkanlıklarının olduğu görüşler de ifade edilmiştir. K12 kişisi çevrede oluşan çöple ilgili olarak şunları ifade etmektedir:

Vadilerde sürekli çöp birikiyor. Bunu turist de atıyor halkımız da atıyor. Biz İŞKUR'dan 10 tane eleman getirip çöpleri toplatıyoruz. Bazı kuruluşlarda topluyorlar ama bu günübirlik olacak iş değil. Devamlılığın olması gerekiyor. Bugün biz topluyoruz ama yarın yine aynı.

Göreme Beldesi'nde turizmden kaynaklı altyapı sorunu olduğu gündeme gelmiştir. Elektrik ve su tesisatının sürekli yapılan üstyapı hizmetlerine yeterli olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca burada özellikle geceleri de devam eden turistik hizmetlerden dolayı çöpün görüntü kirliliği oluşturduğu ifade edilmiştir. Göreme'ye doğalgaz henüz getirilmediğinden ve kömür kullanımının devam etmesinden dolayı da hava kirliliğinin yaşanması olumsuz çevresel etki olarak değerlendirilmektedir.

Vadilerde ve diğer alanlarda kaçak yapıların yapıldığı belirtilmektedir. Bunun nedeni ise bölgede bazı alanlarda imar planlarının olmadığı şeklinde öne sürülmektedir. Örneğin, Üçgüzel, Derbent, Paşabağı bölgelerinde barakaların olması ve yanlış olduğunun bilinmesi, buna rağmen çözülmemesi çevresel bir sorun olarak görülmektedir. K8 kişisi konu ile ilgili ola-

rak şunları söylemektedir:

Sit alanları, korunacak alanlar, konut alanları belirlenmiş. Fakat neyin nerde yapılması gerekiyor, bunları planlamak lazım. Herkes bölgedeki plansız yapılan barakaların üzerine gidiyor ama plansız alan olduğu için çözülüyor. İmar planlarının yapılması işi Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na düşüyor. Birçok tescilli olmayan alanlar var. Envanteri bile olmayan kilise ve mağaralar var. Bunların kayıt altına alınması lazım.

Son dönemde, vatandaşların devletle ihtilafı durumunu ortadan kaldırmak, imara aykırı, ruhsatsız veya ruhsat eklerine aykırı olan yapıların kayıt altına alınması yoluyla bu yapılara yasal boyut kazandırmak amacı ile çıkarılan İmar Barışı uygulaması da yapılan görüşmelerde eleştirilen bir konudur. 31.12.2017 tarihine kadar yapılmış olan ruhsatsız yapıların kayıt altına alınacağı, bu tarihten sonra yapılanların ise yıkılacağı uygulama olan İmar Barışı'nın, Kapadokya Bölgesi için uygulanamayacağı belirtilmektedir. Örneğin, 3 katlı olması gereken yapının 5 katlı yapılması sonucu yıkılabileceği, fakat bölgede kayaların oyulduğunu ve bunun dışarıdan, yukarıdan görülmesinin mümkün olmadığını öne sürülmektedir. Üstelik oymanın yeni mi eski mi olduğunun belirlenemeyeceği iddia edilmektedir.

Turizmin olumlu çevresel etkileri arasında, çevre ile ilgili yasal düzenlemelerin getirilmesi, fazla gelir elde edebilmek için kaynakları koruma bilincinin gelişmesi, ahır, köhne evler gibi âtil durumdaki yerlerin restore edilerek turizme kazandırılması gösterilmektedir.

Destinasyon Yönetim Örgütlenmesi

Nevşehir'de yeterli sayıda ve turizm sektöründe hemen her birimi temsil eden bir kuruluşun olduğu belirtilmiştir. Bölgede bir destinasyon yönetim örgütünün olduğu kabul edilmekte birlikte, aralarındaki iş birliğinin yetersiz olduğu görüşü yer almaktadır. Bölgede sivil örgütlenmeler diğer turizm destinasyonlarına göre daha fazla gelişmiş ama hala eksiklikleri

bulunmaktadır. Bu örgütlenmelerin bazı durumlarda birbirleri ile ilişkilerinin iyi olduğu, fakat kendi içlerinde rekabetten dolayı ilişkilerin zayıf olduğu ifade edilmiştir. Bazı durumlarda ise örgütlerin kendi içlerinde iyi ilişkiler kurduğu ama diğer örgütlerle iş birliğinin zayıf kaldığı yönünde görüşler vardır. Bu noktada örgütlerin yatay-dikey ilişkileri önem kazanmaktadır. Çünkü, tüm örgütlerin bir araya gelerek, birlikte tanıtımlar yapması, fuar ve festivaller düzenlemesi, ortak bütçe yapabilmesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na baskı mekanizmaları kurabilmesi, lobi faaliyetlerinde bulunması, birlikte projeler yazması gerekmektedir. Fakat bunların bölgede fazla gelişmediği görülmektedir. K9 kişisi örgütlenmenin nasıl yapılabileceği konusunda şunları ifade etmektedir:

Bu durum kalkınma ajanslarının rolü sayesinde ilerliyor. Çünkü kalkınma ajanslarının en büyük rollerinden biri de özel sektör, STK ve kurumlar arası koordinasyonu sağlamaktır. Bunun için sürekli çalıştaylar yaparak onları bir araya getiriyoruz. Yapmaya çalıştığımız şey, doğru rekabet ortamı oluşturmak, örgütlerin eğitilmesini sağlamak, doğru örgütlenme nasıl oluşturulur, sivil örgütler nasıl idare edilir, döner sermaye nasıl oluşturulur ve işletilir, nasıl para kazandırılır, nasıl kararlar alınır gibi konularda eğitmektir.

Bölgede destinasyon yönetiminde üniversitenin aktif olmadığı yönünde görüş belirtilmiştir. Özellikle turizm fakültesinin bölgede danışmanlık mekanizmasını kuramamış olması zayıf kaldığı faaliyetlerden biri olarak görülmektedir. Fakat aynı zamanda bölgede profesyonel ilişkiler kurulamadığı gerekçesi ile de akademisyenlerin desteklenmediği bilinmektedir. Üniversitenin bu konuda karşılaştığı zorluklardan biri de döner sermaye olarak görülmektedir. Döner sermaye olduğu için ihaleye giremedikleri, bu yüzden de bölgede danışmanlık firmalarının çoğalması gerektiği görüşü savunulmaktadır. Profesyonel yardımlaşma ve iş birliği noktasında üniversitenin etkili olabileceği düşünülmektedir.

STK'lar, özellikle olumsuz çevresel etkiler konusunda yerel

yönetimlerin gerekli denetim ve yaptırımları uygulamadığı görüşündedir. Bu yüzden rekabet ortamında, halkın birbirini şikâyet etmesi ya da bu durumun şikâyet yerine onları da kuralsızlığa itmesi gündeme gelmektedir. Olumsuz çevresel etkilerin azaltılması için sürdürülebilir turizm anlayışının bölgede yaygınlaştırılması gerektiği ve bu noktada destinasyon yönetim örgütüne iş düştüğü belirtilmiştir. Konuyla ilgili olarak K9 kişisi şunları söylemektedir:

Sürdürülebilir turizm mantığının sadece üniversitelere, okullara, kalkınma ajansı kurumlarına değil, işletmelere de anlatılması, benimsetilmesi gerekiyor. Bu yüzden destinasyon yönetim örgütü gibi bir yapının önemli olduğunu düşünüyorum. İşletmecilere eğitimler verilebilir. Örneğin, bu şekilde devam ederse, 50-100 yıl sonra bölgede nasıl bir bozulma meydana geleceği simülasyonlarla gösterilebilir.

Destinasyon yönetimi olarak bölgenin yeterli tanıtımının yapılmadığı düşünülmektedir. Bunun bir devlet politikası olarak da ele alınabileceği, bu konuda büyük eksiklikler olduğu da ifade edilmektedir. K2 kişisi tanıtım ile ilgili olarak şu ifadeleri kullanmaktadır:

Mısır'da turiste yönelik 2 ölümlü saldırı olmuştu. 60 turist ölmüştü. Sonrasında oraya turistik vizeler ücretsiz hale gelmişti. Gittiğinde Mısır bomboştur. Ülke imaj tazelemeye çalışıyordu. Ama birkaç yıl sonra yine Türkiye performansı ile yarışır hale geldi. Halbuki bizde tamamen dibe vuran bir turizm hiç olmadı. Amerika'da bir filmin fragmanında, insanlar Mısır'a davet ediliyordu. Film tanıtımda çok önemli bir unsur. Mısır'ın ve diğer başka ülkelerin neyi nasıl uyguladığı, turizm hareketliliğinde önemli olan unsurları devlet olarak iyi araştırılması gerekiyor.

Bölgedeki örgütler arasında bir yetki karmaşası olduğu ve yapılması gerekenler konusunda örgütlerin sorumluluğu birbirlerine bıraktığı ortaya çıkmıştır. Kurallara uyulmadığında, konunun farklı birimler yetkisinde ya da birkaç birimin ilgi alanında olduğu ifade edilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu bunu dile getirerek, bu sorunu ortadan kaldıracak, aynı zamanda

örgütleri bir çatı altında toplayacak yeni bir yönetim sistemi olan Alan Başkanlığı üzerinde çalıştıklarını belirtmiştir.

Turizmin Etkilerinde Yerel Halkın Yeri

Nevşehir (Kapadokya) Bölgesi'nde 1970-1980 yılları arasında turizme karşı çok ilgili olan yerel halk yerine, şimdi turizmin hayatının bir yerinde olağan şekilde bulunan, turizmle iç içe olan bir halk olduğu görüşü benimsenmiştir. İnsanların yaşamında, tahsilinde, yatırımlarında, günlük hayatında turizm yer almaktadır. Yerel halkın çoğunluğunun, gelir getirici etkisi, bölgede ticari sirkülasyonu sağlaması, diğer sektörleri geliştirilmesi gibi nedenlerden dolayı turizmin gelişiminden oldukça memnun olduğu şeklinde yaygın bir görüş bulunmaktadır. Çoğunluğun dışında kalanların ise ahlaki değerlerin bozulduğunu, örf ve adetlerin kaybolduğunu öne süren muhafazakâr bir kesim olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda bu kesimin turizmden bağımsız olan, turizme uzak kalan çok sınırlı bir kesim olduğu ifade edilmektedir. Konuyla ilgili olarak K13 kişinin cevabı şöyledir:

Turizmin zarar getirdiğini düşünen, bu konuda hassas olan kesimin, turizmle doğrudan ilişkisi bulunmayan kesim olduğunu düşünüyorum. Çünkü bir kişi bir şeyden fayda görmüyorsa, onu kolaylıkla eleştirebilir. Ama sektörün içinde olan kişi, ekmeğini ondan kazandığı için turizmi kötüleme gibi bir lüksü yoktur. Çünkü biz zengin değiliz. Diğer şeyleri önemseme noktasında değiliz henüz. Bu nedenle insanlar, görüntüden rahatsız oluyorum, daha güzel görünen bir şehirde yaşayayım, yabancılar buraya gelmesin özümüzü bozuyor, gibi şeylerle ilgilenmiyor.

Turizmin, doğal çevre tahribatı gibi ekonomik etkileri dışındaki etkiler konusunda yerel halkın bilinçsiz olduğu ifade edilmiştir. İnsanların daha fazla gelir kazanma, zenginleşme kaygısıyla diğer etkileri göz ardı ettikleri düşünülmektedir. Buna çözüm olarak, halkta turizm bilincinin sağlanması, bunun için de önce ailede başlamak koşuluyla, okullarda ve yerel yönetimlerin desteğiyle eğitimler verilmesi, medyada konunun daha fazla gündemde tutulması önerilmektedir. Ayrıca yerel

yönetimlerin denetimleri daha caydırıcı ve etkili şekilde yapması gerektiği belirtilmiştir.

Yerel halkın sadece günümüz koşulları ile hareket ettikleri, turizm sektörünün ve Kapadokya'nın gelecek nesillere taşınması gibi uzun vadeli bir düşüncede olmadıkları, yasalar çerçevesinde kurallara uymadıkları belirtilmiştir. Turizmle ilgilenen daha önceki neslin, bölgede turizmi başlatarak turizmi geliştirmek adına özveri ile çalıştıkları, bölgeyi daha çok korumaya eğilimli oldukları ifade edilmiştir. Bugün gelinen noktada turizmin gelişimini devam ettiren neslin, bir önceki neslin uğraşını devam ettirme şeklinde turizmde var olduğu, turizmi hazır bir şekilde bulduğu, turizmin bölgede var olması için sarf edilen çabalardan habersiz olduğu şeklinde değerlendirmelerde bulunulmuştur. K3 kişisi şunları ifade etmektedir:

Kapadokya dünyada başka benzeri olmayan bir bölge. Halkın bunun bilincinde olması gerekiyor. Sahip olduğu bu gelir kaynağını iyi koruması gerekir ki, uzun yıllar boyunca bu geliri elde edebilsin. Yoksa bir süre sonra bu geliri kaybedecektir. Gelecek kuşakların da faydalanabilmesi için bu kaynakların korunması gerekiyor. Bunun için eğitim verilebilir ama herhalde önce içten bir bilinç olması gerekiyor. Eğitimle bilinç biraz daha artırılabilir sadece diye düşünüyorum.

Paydaşlarla yapılan görüşmeler sonucunda, yerel halkın turizmin ekonomik katkısının ya da ekonomik katkı sağlamanın dışında, diğer etkilere yönelik herhangi bir açık tepkisinin olmadığı ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda yerel halkın henüz ekonomik olarak doygunluğa ulaşmadığı, bu nedenle de ekonomik etkiler dışındaki diğer olumsuz etkilerle çok ilgilenmediği söylenebilir. Paydaş görüşlerinden yola çıkılarak, araştırmamızın alt amaçlarından biri olan, yerel halkın turizme karşı tepki düzeyini belirleme noktasında, yerel halkın turizme karşı sadece ekonomik ilgili olduğu söylenebilir.

Sonuç

Nevşehir'de diğer paydaşları oluşturan kurum ve kuruluş-

ların turizmin etkilerine yönelik algısını tespit etmektir. Amaca ulaşmak için Nevşehir’de turizmde aktif rol oynayan 14 paydaş gruptaki kurum yetkilileri ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Görüşme sonucu elde edilen 29 sayfalık ham veri, içerik analizi ile çözümlenerek yorumlanmıştır. Öncelikle görüşme sonucu kodlar elde edilmiş ve kodlar, aralarındaki benzerlik ve farklılıklara göre temalar altında birleştirilmiştir. Temalar; Sosyo-Kültürel Etkiler, Ekonomik Etkiler, Çevresel Etkiler, Yönetim ve Yerel Halk olarak adlandırılmıştır.

Nitel yöntemle elde edilen verilere dayanarak, ekonomik kaygıların, sosyal ve çevresel kaygılardan daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Genel itibariyle görüşmeler, turizmin gelişmesi ile sosyo-kültürel unsurlarda değişim meydana geldiğini, fakat turizmin bu değişimlerde çok daha az payı olduğunu ortaya koymuştur. Katılımcıların çoğunluğu, aile yapısı, gelenek-görenek, ahlaki değerler, yaşam tarzı, alışkanlıklar gibi toplumsal değerlerin turizmden ziyade, dünyada ve ülkede yaşanan gelişmeler, ulusal ekonomik kalkınma, teknoloji, ulaşım imkânları vb. faktörlere bağlı olarak değişim gösterdiğini belirtmiştir. Yine katılımcıların çoğu, turizm gelişimi sonucu çevresel olumsuz etkilerin daha fazla ortaya çıktığı görüşündedir. Bu etkilerde ise turizmi değil, yerel halkı sorumlu tutmaktadır. Katılımcıların hepsi turizmin, ekonomik açıdan bölgeyi kalkındırdığını belirtmiştir. Turizm bölgede iş fırsatları yaratmakta, en fazla gelir getiren sektör konumunda, diğer sektörlerin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Ekonomik etkisinin diğer etkilerden daha çok hissedilmesinin nedeni, Türkiye’nin gelişmekte olan bir ülke olduğu, insanların yaşamının standartların altında olduğu, ekonomik açıdan doyuma ulaşmış bir toplum olmadığı şeklinde açıklanmaktadır. Bu yüzden yerel halk, daha çok kazanma ve zenginleşme isteğine sahiptir. İşletmecilerin bölgeye yüksek miktarlarda yatırım yapmaları ve bunun karşılığını almak istemeleri haklı bir gerekçe olarak görülmektedir. Bu istekleri karşısında ise çevresel ya da sosyal ve kültürel etkileri, özellikle olumsuz etkileri, göz ardı ettikleri, tolere ettikleri ya

da bu etkileri fazla hissetmedikleri görüşü hâkimdir.

Sonuçlar doğrultusunda turizmin gelişiminde yerel yönetimlerin ve diğer kamu kurumlarının, sivil toplum kuruluşlarının, üniversite ve özel sektör temsilcilerinin koordinasyon ve iş birliği içerisinde olmaları ve yerel halkın turizme desteğinin devamlılığını sağlamaları önerilmektedir. Yerel yönetimlerin özellikle çevreyi korumaya yönelik denetimleri ve yaptırımları yasalar çerçevesinde caydırıcı nitelikte olmalıdır. Bölgede yapılan planlama ve yatırımlarda, bölgeye özgü doğal çevrenin ve kültürel değerlerin korunmasına dikkat edilmelidir. Hızla gelişen turizm bölgelerinde altyapı eksikliğinden dolayı ortaya çıkan sorunlar öncelikli olarak çözümlenmelidir. Turistlerin bozulmaya elverişli sit alanlarına erişimi konusunda düzenlemeler getirilmelidir. Turizmle doğrudan bağlantılı olarak ortaya çıkmasa da kültürel değerlerin, gelenek ve göreneklerin zarar gördüğü veya yok olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu değerlerin yeniden canlandırılması adına bazı girişimlerde bulunulabilir. Bu değerlerin turistik ürün olarak sunulması yıllar boyu kültürel unsurların canlı kalmasını sağlayarak, diğer yandan turist-yerel halk etkileşimine yeni bir boyut kazandırabilir.

Kaynaklar

Akdu, Uğur, ve Öktem, Elif, "Turizmin ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel etkilerine yönelik yöre halkının farkındalığı; Gümüşhane örneği", *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(EkSayı), 2019, s.232-239.

Ap, John, "Residents' perceptions on tourism impacts", *Annals of Tourism Research*, 19(4), 1992, s. 665-90.

Avcı, Nilgün, "Turizmin yöre halkının yaşam kalitesine etkileri: Çeşme ilçesi örneği", *Anatolia:Turizm araştırmaları Dergisi*, 29(2), 2018, s.164-174.

Bahar, Ozan, ve Kozak, Metin, *Turizm Ekonomisi*, Ankara: Detay Yayıncılık, 2008.

Belisle, Francois J. ve Hoy, Don R. "The Perceived Impact of Tourism by Residents: A Case Study of Santa Marta, Columbia", *Annals of*

- Tourism Research*, 7(1), 1980, s.83-101.
- Brunt, Paul, ve Courtney, Paul, "Host perception of sociocultural impact", *Annals of Tourism Research*, 26(3), 1999, s. 493-515.
- Butler, Rivhard W., "The concept of a tourist area cycle of evolution: implications for management of resources", *Canadian Geographer*, 24(1), 1980, s. 5-12.
- Cook, Roy A., Hsu, Cathy H. ve Taylor, Lorraine L., *Tourism: The Business of Hospitality and Travel, 6th Edition*, Pearson: New York, 2017.
- Demireli, Cemalettin, ve Taşkın, Ercan, "Üniversite Öğrencilerinin Buldukları Şehre Ekonomik Katkıları: Kütahya İl Merkezi Örneği", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 37, 2013, s.321-328.
- Doğan, Hasan Zafer, *Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri*, Ankara: Detay Yayıncılık 2004.
- Erkılıç, Eren, "Yerel halkın turizm algısı ve turizmin gelişimine yönelik tutumları: Rize örneği", *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 1, 2019, s. 66-82.
- Goeldner, Charles, ve Ritchie, Brent, *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*, USA: John Wiley & Sons, 2006.
- Göktaş Kulualp, Halime, ve Sarı, Ömer, "Destekleme davranışı ve sosyal değişim teorisi kapsamında kırsal turizmin etkilerinin değerlendirilmesi", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 2019, s. 655-678.
- Güneş, Erkan, ve Alagöz, Gürkan, "Yerel halkın turizm algısı", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 2018, s. 409-442.
- Gürkaynak, Mehmet, ve Kasımoğlu, Murat, "Türkiye'de üniversite komşu-çevre etkileşimi: işbirliği için bir ön çalışma", *Amme İdaresi Dergisi*, 37(3), 2004, s.147-162.
- Harman, Serhat, "Sivil toplum kuruluşlarının turizm sistemindeki işlevleri üzerine bir inceleme", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(11), 2014, s.343-360.
- İçöz, Orhan, ve Kozak, Metin, *Turizm Ekonomisi*, Ankara: Turhan Kitabevi, 2002.

- İnanır, Ali, "Turistik destinasyon yönetiminde paydaşlar arası ilişkiler: Göller Yöresi örneği", *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 2019, s.517-541.
- Jurowski, Claudia, Uysal, Muzaffer, ve William, Daniel R., "A theoretical analysis of host community resident reactions to tourism", *Journal of Travel Research*, 36(2), 1997, s. 3-11.
- Karakoyun, İlhan, "Bölgesel kalkınma ve STK'lar", *İdarecinin Sesi*, 2011, s. 38-42.
- Kim, Kyungmi, *The Effects of Tourism Impacts Upon Quality of Life of Residents in the Community*, Yüksek Lisans Tezi, The Faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg, Virginia, 2002.
- Koç, Canan, "Turizmin Mardin eski kent dokusuna etkisi", *Ege Coğrafya Dergisi*, 28(2), 2019, s. 165-178.
- Köleoğlu, Nilay. "Turizmin etkilerine karşı yerel halkın algılarının değerlendirilmesi: Gelibolu tarihi alan bölgesinde bir araştırma", *Selçuk İletişim*, 11(2), 2018, s. 214-231.
- Liu, Juanita, ve Var, Turgut, "Resident attitudes toward tourism impacts in Hawaii", *Annals of Tourism Research*, 13, 1986, s. 193-214.
- Negiz, Nilüfer, ve Akman, Elvettin, "Yerel yönetimlerin turizme yönelik ve turizmi etkileyen hizmetleri: olması gereken-gerçekleşen düzleminde bir değerlendirme", *1. Uluslararası 4. Ulusal Eğirdir Turizm Sempozyumu Bildiri Kitabı 1-4 Aralık 2011, Eğirdir, Isparta*, 2011.
- Pizam, Abraham, "Tourism's impacts: the social costs to the destination community as perceived by its residents", *Journal of Travel Research*, 16(4), 1978, s. 8-12.
- Ross, Glenn F., "Resident perception of the impact of tourism on an Australian city", *Journal of Travel Research*, 3(3), 1992, s. 13-17.
- Samırkaş, Meryem, ve Bahar, Ozan, *Turizm, Yoksulluk ve Bölgesel Gelişmişlik Farklılıkları*, Ankara: Detay Yayıncılık, 2013.
- Simpson, Murray C., "Community benefit tourism initiatives - a conceptual oxymoron?", *Tourism Management*, 29(1), 2008, s. 1-18.

- Waligo, Victoria & Clarke, Jackie, ve Hawkins, Rebecca, "Implementing sustainable tourism: a multi-stakeholder involvement management framework", *Tourism Management*, 36, 2013, s. 342-353.
- Williams, Ted A. "Impact of domestic tourism on host population: the evolution of a model" *Tourism Recreation Research*, 4, 1979, s. 15-21.
- Yıldırım, Ali, ve Şimşek, Hasan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seękin Yayıncılık, 2013.
- Yıldırım, Merve, ve Öztürk Deniz, Fatma. "Turizmin yerel halkın sosyo-kültürel yapısına etkisi", *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi* 1(2), 2018, s. 79-91.
- Yılmaz, İbrahim, *İl İl Türkiye'de Turizmin Çevresel, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri*. Ankara: Detay Yayıncılık, 2017.
- Zengin, Burhanettin, "Turizm sektörünün Türkiye ekonomisine reel ve moneter etkileri", *Akademik İncelemeler Dergisi*, 5(1), 2010, s. 102-126.

